

שיטת הרמב"ם בדין מזויף מתוכו

תוספות

א. רמב"ם | הלכות עדות פרק יד

מיירי כגון שאותו שבכתב מעיד על ההלואה שראה אותה ושבעל פה מעיד שראה שמסר השטר הזה לו שהעד חתום בו דבכי האי גוונא לא הוה מצי למינקט שניהם בכתב ולהכי קשה נמי לאמימר שהרי יש במסירת שטר זה שני עדי מסירה שהעד חתום הוא כעד מסירה דמוכיח שמסרו לו מלוה שהוא לא היה חותם אלא בצווי של לווה והעד שבעל פה מעיד שמסרו לווה למלוה הלכך כשר אף על פי שלא חתם עליו אלא עד אחד שהרי על מסירתו יש שני עדים וקי"ל כר"א.

[הלכה ו] שטר שיש בו שני עדים בלבד ושניהם קרובים זה לזה או אחד משניהם פסול בעבירה, אף על פי שמסר לו השטר בפני עדים כשרים הרי הוא כחרס מפני שהוא מזויף מתוכו.

ב. רמב"ם | הלכות גירושין פרק א

[הלכה יז] היו עדיו מתוכו פסולין אפילו אחד פסול ואחד כשר ונתנו לה בפני שני עדים כשרין הרי זה פסול שנמצא כמזויף מתוכו.

ג. רמב"ם | הלכות גירושין פרק ג

[הלכה ח] סופר שכתב הגט לשמו ולשמה כהלכתו וחתמו העדים שלא לשמה הואיל ומסרו לה בעדים הרי זה גט [אלא שהוא פסול ולמה אינו בטל] לפי שאין העדים חותמין על הגט אלא מפני תקון העולם. יש מי שאומר שאם חתמו העדים שלא לשמה הואיל והוא כמזויף מתוכו הרי זה גט בטל, וכן אם היה אחד מעדיו פסול או שהיה בו עד אחד בלבד כשר אף על פי שנמסר בעדים הרי זה גט בטל, ולא יראה לי דבר זה אלא כמזויף לא מזויף ודאי והואיל ונמסר בעדים כשרים הרי זה פסול מדבריהם.

ד. רש"י | מסכת סנהדרין דף כח עמוד ב

זיל קנייה בעדי מסירה - אם יש לך עדים אחרים שמסר לך שטר זה בפניהם, הביאם ויעידו ותהיה שלך, דסבר כר' אלעזר דאמרינן במסכת גיטין (ג, ב): אפילו לא חתמו בו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים - כשר וגובה מנכסים משועבדים, שאין העדים חותמים על הגט אלא מפני תקון העולם. במזויף מתוכו - שחתמו בו עדים פסולים שהוא פסול, דבמאי קני ליה בהאי שטרא האי שטרא חספא בעלמא הוא.

ה. בבא בתרא דף קסה עמוד א

[פשוט שכתוב בו עד אחד כו']. בשלמא מקושר שכתוב בו שני עדים פסול - איצטריך, סלקא דעתך אמינא: הואיל ובעלמא כשר הכא נמי כשר, קמ"ל דפסול, אלא פשוט שכתוב בו עד אחד - פשיטא! אמר אביי: לא נצרכא, דאפי' עד אחד בכתב ועד אחד בפה. אמימר אפשר בעד אחד בכתב ועד אחד על פה. א"ל רב אשי לאמימר: והא דאביי מאי? א"ל: לא שמיע לי, כלומר לא סבירא לי.

ו. רי"ף | מסכת גיטין דף לה עמוד ב

ראוה שנים שנתיחדה עמו צריכה הימנו גט שני אחד אינה צריכה הימנו גט שני אחד בשחרית ואחד בין הערבים זה היה מעשה ואמרו אין מצטרפין:

ז. הר"ן על הרי"ף | מסכת גיטין דף לה עמוד ב

זה היה מעשה ואמרו אין מצטרפין. דאע"ג דלגבי ממון קיימא לן בפרק זה בורר (דף ל ב) דהלואה אחר הלואה והודאה אחר הודאה מצטרפין לגבי אישות דשייך בדיני נפשות בבת אחת בעיא להו:

ח. רמב"ם | הלכות מלוה ולווה פרק כז

[הלכה ב] שטר שעדיו עכו"ם שמסרו הלוה ליד המלוה או המוכר ליד הלוקח בפני שני עדים מישראל אף על פי שאינו עשוי בערכאות של עכו"ם ואין בו כל הדברים שמנינו ה"ז גובה מבני חורין, והוא שיהיו העדים שמסר בפניהם יודעין לקרותו וקראוהו כשמסרו בפניהן ויהיה כתיקון שטר ישראל שאינו יכול להזדייף ולא להוסיף ולא לגרוע, ולמה לא יגבה בו מן המשועבדים מפני שאין לו קול.

ט. רמב"ם | הלכות גירושין פרק א

[הלכה טז] חתמו בו שנים ועבר ונתנו לה בינו לבניה או שנמצאו עידי מסירה פסולין הרי זה כשר הואיל ועדים שבו כשרין והרי הגט יוצא מתחת ידה, ויש שהורה מן הגאונים שהוא פסול.

[הלכה טו] תקנת חכמים היא שיהיו העדים חותמין על הגט, שמא יתן לה גט בפני שנים וימותו ונמצא הגט שבידה כחרש מחרשי אדמה שהרי אין בו עדים, לפיכך תקנו שיעידו מתוכו, ואף על פי שהעדים בתוכו נותנו לה בפני שנים בין אותן העדים החתומין עליו בין בפני שנים אחרים שעיקר הגירושין בעידי מסירה.

יא. רמב"ם | הלכות מלוה ולוה פרק יא

[הלכה ב] לוה שכתב שטר בכתב ידו והעיד בו עדים ונתנו למלוה הרי זה שטר כשר, וכן אם כתב שטר אף על פי שאין בו עדים ונתנו למלוה בפני עדים הרי זו מלוה בשטר והוא שיהיה כתב שאינו יכול להזדייף ויקראו אותו העדים שנמסר בפניהם, ויש מן הגאונים שהורה שצריך לומר לעדים שמסרו בפניהם חתמו והעידו שנמסר בפניהם.

מגיד משנה

זה מחלוקת האמוראים בגמרא בגיטין פרק המגרש אם הלכה כר' אליעזר שאמר עדי מסירה כרתי ועושיין שטר גמור או אין הלכה כמותו אלא בגיטין בלבד ולא בשאר שטרות ודעת רבינו כדעת רבותינו הצרפתים ז"ל שפסקו כר' אליעזר אף בשאר שטרות וכן מוכיח עובדא דמתנ"י דהוה חתימי עליה תרי גיסי פרק זה בורר וכן מוכחת הסוגיא שבסוף גט פשוט וזה דעת בעל העיטור ורובי המפרשים ז"ל אבל בהלכות כתוב הלכתא כר' אליעזר בגיטין משמע אבל לא בשטרות והראשון עיקר.

יב. שו"ע אבן העזר | הלכות גיטין סימן קלג

[סעיף א] צריך שיהיו שני עדים כשרים בשעת מסירת הגט, (ושימסור לה הגט בפני שניהם ביחד) (ב"י). וכן צריך להחתים עליו עדים לכתחלה, אבל בדיעבד אם לא היו אלא עדי חתימה, ומסרו בינו לבניה, כשר. וכן אם היו עדי מסירה ולא היו בו עדי חתימה, כשר. וי"א שאם נודע שניתן לה בלא עדי מסירה, אף על פי שעדים חתומים בו, פסול. ומיהו כשרואין אותו חתום, תולין שבודאי נמסר בעדי מסירה. הגה: וע"ל ריש סימן ק"ל דלוקחין כת אחת של עדים לחתימה ולמסירה, ולא שני כיתות.

ט"ז

[ג] ולא ב' כתות. דגבי עדות אמרינן דבר ולא חצי דבר ומ"מ אין כאן פסול כלל בב' כתות דעדי מסירה עיקר דלכו"ע מותר לכתחילה מצד הדין לסמוך עלייהו לחוד כמ"ש ב"י משו"ה הך מילתא דלא יקח ב' כתות אינו אלא על צד היותר טוב כמו שהעתיק הב"י בשם קונטרסים טוב ליקח החתומים אבל אין עיכוב כלל בדבר:

ואם היו שני עדים וכו'. מדברי רבינו ז"ל משמע דאין צריך שיהיו העדים הראשונים עצמם אותם שמסר הבעל הגט ביד השליח אלא אף בשתי כתי עדים סגי. וזה נראה הפך ממ"ש הריב"ש בתשו' (סי' שי"ח) משם הרמ"ה דכל שאינן כת אחת חשיב ליה חצי דבר יע"ש. (א"ה עיין הרד"ך סוף בית ז' תוס' פרק האומר ומרדכי בהלכות הגט. והנה לעיל פ"א מהלכות אלו דין ט"ו כתב הרמב"ם ונתנו לה בפני שנים בין אותם העדים החתומים עליו בין בפני שנים אחרים. וכתב שם המפרש וכן נראה מהא דאמרינן כו'. וצ"ע דמהתם לא שמעינן אלא דע"ה הם עצמם ע"מ והא מלתא דפשיטא דמהיכא תיתי לפסול בכה"ג והרמב"ם ז"ל אשמעינן דאפי' הם אחרים כשר דלא הוי חצי דבר ועיין בתוס' ר"פ התקבל, וראיתי למור"ם סי' ק"ל ותומת ישרים סי' ע"א שכתבו דלחוש לסברת הרי"ף הצריכו האחרונים שעדי החתימה הם בעצמם יהיו ע"מ, ראה זה חדש הוא דהא חתימה לחוד ומסירה לחוד וכל ענין לעצמו דבר שלם):

יד. רמב"ם | הלכות גירושין פרק ט

[הלכה כז] אמר לעשרה כתבו גט וחתמו ותנו לאשתי אחד מהן כותב ושנים מהן חותמין ואחד מהן נותנו לה, ואפילו היה הכותב אחד משני העדים שחתמו בו והוא השליח שנתנו לה הרי זה כשר, אמר להן כולכם חתומו כולם חותמין, ואם מנאן בין שמנה כולם בין שמנה מקצתן ואמר להן חתומו הרי זה כאומר כולכם חתומו ושנים שחותמין בתחלה הן משום עדים והשאר משום תנאי. לפיכך אם היו השאר פסולין או חתמו זה היום וזה למחר אפילו לימים הרבה הרי זה כשר, מת אחד מהן קודם חתימה הרי זה גט בטל, היה אחד משנים הראשונים פסול הרי זה גט פסול שמא יאמרו עד פסול כשר בעדות שאר שטרות בעת שיהיו העדים רבים, ולא הכשירוהו בגט שעדיו רבים אלא מפני שעדי מסירה הן העיקר. השגת הראב"ד היה אחד מן השנים הראשונים פסול הרי זה גט פסול שמא יאמרו עד פסול כשר לעדות. א"א נ"ל שיש כאן שבוש ואולי יאמר דשאר שטרות אם יאמר לעדים רבים כלכם חתומו אפילו אחד מהם פסול הכל בטל שאין אומרינן בשאר עדויות שהשאר משום תנאי שאין זה דומה למילאהו בקרובין הואיל וזימן את כולם לעדות ויש לזה פנים.

טו. רמב"ם | הלכות עדות פרק ה

[הלכה ו] שטר שהיו עדיו מרובין ונמצא אחד מהן קרוב או פסול או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה, והרי אין העדים קיימין כדי לשאול אותן, אם יש שם עדות ברורה שכולם ישבו לחתום שהרי נתכוונו להעיד הרי זה בטל, ואם לאו לתקיים העדות בשאר, ולמה מקיימין העדות בשאר שהרי אפשר שחתמו הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום ובא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם.

יותר שהם עיקר העדות וכל שכן אם נמצאו אמצעים או אחרונים קרובים או פסולים דתקיים העדות בשאר. ואם תאמר כיון דלא פסלינן בגיטין משום שאר שטרות אלא כשהפסול חתום בתחלה משמע דבאמצע או בסוף כשר בין בגיטין בין בשאר שטרות ואם כן כך היה לו לרבינו לכתוב שטר שהיו עדי מרובין ונמצא אחד משנים הראשונים קרוב או פסול יש לומר דלעולם בשטרות בין בתחלה בין באמצע בין בסוף פסולים אם ישבו כולם לחתום אבל בגיטין כיון דמשום גזירה דשטרות הוא דוקא כשחתומים בתחלה פסלינן להו משום דאתו לאחלופי שנראה שהם היו עיקר החתימה אבל כשהם באמצע או בסוף מימר אמרי שנים הראשונים חתמו לשם עדים והשאר למלווי בעלמא ולא אתו לאחלופי.

יח. כסף משנה | הלכות מלוה ולוה פרק כז הלכה ב

שטר שעדי עכו"ם שמסרו הלוה ליד וכו'. בפ"ק דגיטין (דף י:): תנן כל השטרות העולים בערכאות של עכו"ם אף על פי שחתמיהן עכו"ם כשרים חוץ מגיטי נשים ושחרורי עבדים ר"ש אומר אף אלו כשרים לא הזכרו [לפסול] אלא בזמן שנעשו בהדיוט ופריך בגמרא והא לאו בני כריתה נינהו א"ר זירא ירד ר"ש לשיטתו של ר' אלעזר דאמר עדי מסירה כרתי פירש"י ור' שמעון נמי בהכי מכשר שימסרנו לה בפני עדי ישראל והאמר רבי אבא מודה רבי אלעזר במזוייף מתוכו שפסול כלומר שאם חתמו עדים פסולים פסול מדרבנן דילמא אתי לממסריה באפייהו ומיסמך עלייהו הב"ע בשמות מובהקין דעכו"ם כלומר דתו לא אתי למיסמך עלייהו דמידע ידיע דעכו"ם הם. וסובר רבינו דכיון דאוקימנא לר"ש כר"א דהלכתא כוותיה הלכה כר"ש בשאר שטרות ומשמע דבשאינן שמותיהן מובהקין אף בשאר שטרות חיישינן דילמא אתי למיסמך עלייהו שיחשוב שהם ישראל ויש לתמוה על רבינו למה לא חילק בין שמות מובהקין לשאינם מובהקין דהא מודה ר"א במזוייף מתוכו ואין לומר דס"ל דלא אמרינן הכי אלא בגיטי נשים דהא בפרק זה בורר גבי ההיא מתנתא דחתימי עלה תרי גיסי אמרינן דמודה ר"א במזוייף מתוכו והתימה מה"ה שלא נתעורר לזה.

היה אחד משנים וכו'. שם פרק המביא (דף י"ח:): אי חתום בתחילה קרוב או פסול אמרי לה כשר ואמרי לה פסול אמרי לה כשר תנאי הוא אמרי לה פסול דאתי לאחלופי [בקיום] שטרות דעלמא ופסק רבינו כלישנא בתרא ופי' דילמא אתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא שמא יאמרו עד פסול כשר לעדות שאר שטרות בעת שיהיו העדים רבים. ופרק חמישי מהלכות עדות כתב שטר שהיו עדי מרובין ונמצא אחד מהן קרוב או פסול או שהיו בהם שנים קרובים זה לזה והרי אין העדים קיימים כדי לשאול אותם אם יש שם עדות ברורה שכולן ישבו לחתום שהרי נתכוונו להעיד הרי זה בטל ואם לאו תתקיים העדות בשאר ולמה מקיימין העדות בשאר שהרי אפשר שחתמו הכשרים והניחו מקום לגדול לחתום ובא זה הקרוב או הפסול וחתם שלא מדעתם אף על פי שהעד החתום מתחלה בשטר הוא הפסול הרי השטר כשר עכ"ל. ומכאן אתה למד שכוונת רבינו בכאן הוא מ"ש הר"א ז"ל בהשגות וכן כתוב שם א"א נ"ל שיש כאן שבוש ואולי יאמר וכו' בודאי שזה היא כוונת רבינו והוא פירוש למה שנזכר כאן בגמ' ונתן טעם הוא מפני מה אנו אומרינן כן בגט ולא בשאר שטרות לפי שעיקר הגט הוא בעידי מסירה ואפילו חתום בעדים צריך ליתנו לה בפני עדים כנזכר פרק ראשון מה שאין כן בשאר שטרות. ואין לומר שרבינו סבור שלא הוכשרו עדי מסירה אלא בגיטין אבל שאר שטרות אם אין שם עדים חתומין בהן אפילו נתנן בפני עדים אינן כלום שהרי פרק י"א מהלכות מלוה ולוה הכשירן אלא ודאי כונתו שאין עדי מסירה עיקר בשאר שטרות כמו בגיטין ודין שאר שטרות החתומים בהן כשרין ופסולין יתבאר פרק חמישי מהלכות עדות:

יז. כסף משנה | הלכות עדות פרק ה הלכה ו

[שטר שהיו עדי מרובים וכו'. דעת רבינו בזה כדעת הרי"ף בשם גאון פ"ק דמכות (דף ו') ופרק ב' דגיטין (דף י"ח:): אמרינן חתום בתחילה פי' בשנים הראשונים קרוב או פסול אמרי לה כשר דתנאי הוא ואמרי לה פסול משום דאתי לאחלופי בקיום שטרות דעלמא ופסק רבינו בפ' תשיעי מהל' גירושין כלישנא בתרא דפסול ונתן ז"ל שם טעם למה בשטרות פסול ובגיטין היה כשר אילולי שגזרו משום שאר שטרות משום דבגיטין עיקר הדבר בהם עדי מסירה שאפילו חתום בעדים צריך ליתנו לה בפני עדים וכיון דאיכא עדי מסירה לא נחוש לעדי חתימה אבל השטרות אף על פי שכשרים בעדי מסירה מכל מקום אין כ"כ עיקר בהם עדי מסירה כמו בגיטין והא דתניא בבתרא ריש פ' גט פשוט (דף קס"ב:): היו ארבעה או חמשה חתומים על השטר ונמצאו שנים הראשונים קרובים או פסולים תתקיים העדות בשאר מפרשה רבינו כשאין שם עדים שישבו כלם לחתום וההיא דגיטין בשיש עדים שישבו כלם לחתום וסובר רבינו דשנים ראשונים לרבנותא נקטיה אף על פי שנראה